

УДК 78.072.2:786.2

DOI 10.34064/khnum1-76.02

Оболенська Марія Михайлівна

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського,

кандидат мистецтвознавства, провідний концертмейстер, викладач

кафедри інтерпретології та аналізу музики

e-mail: maria.obolenska@num.kh.ua

ORCID iD: 0000-0002-4044-9633

**Індивідуальний виконавський стиль
піаніста-концертмейстера: теоретичне осмислення,
типологія та вплив на музичну інтерпретацію**

Здійснено комплексний аналіз феномена індивідуального виконавського стилю піаніста-концертмейстера, який досі не отримав системного теоретичного осмислення в музикознавстві. Дослідження спрямоване на обґрунтування концепції та статусу індивідуального виконавського стилю концертмейстера як автономного явища в системі музичних виконавських практик, що обумовлює наукову новизну його результатів. Інноваційними аспектами дослідження також є: визначення критеріїв диференціації виконавського стилю піаніста-концертмейстера у співвідношенні з виконавським стилем піаніста-соліста, що дозволяє ідентифікувати різні типи виконавських стратегій; розширення теоретичних уявлень щодо ролі концертмейстера у процесі формування ансамблевої інтерпретації, яке дозволяє переосмислити його функціональний статус у виконавському мистецтві; систематизація ключових компонентів виконавської діяльності концертмейстера та описання механізмів його впливу на формування єдиного художнього задуму твору. Показано, що концертмейстер не лише доповнює сольну партію, а й активно впливає на концепцію виконання, формуючи гармонійний, змістовний та індивідуально забарвлений музичний образ. Як результат, запропоновано авторське визначення поняття «індивідуальний виконавський стиль піаніста-концертмейстера» та розроблено типологію концертмейстерських стилів.

Ключові слова: індивідуальний виконавський стиль; піаніст-концертмейстер; ансамблева взаємодія; музична інтерпретація; творча комунікація.

Постановка проблеми.

У контексті ансамблевого музикування успішне виконання музичного твору передбачає гармонійну взаємодію всіх компонентів музикотворчого процесу, що забезпечує його цілісність та художню завершеність. Взаємодія ансамблевих партнерів ґрунтується на узгодженні інтерпретаційних стратегій, які кожен виконавець формує крізь призму власного виконавського стилю. Головною метою такої взаємодії є створення художнього продукту, що відповідає найвищим естетичним вимогам. На перший погляд, цей процес є логічним і структурованим. Проте при заглибленні у проблематику виконавських стилів постає низка теоретичних питань: чи можна розглядати індивідуальний стиль піаніста-концертмейстера як автономне явище? Як співвідноситься виконавський стиль музиканта-соліста із виконавським стилем концертмейстера? Яке місце посідає стиль піаніста-концертмейстера у загальній системі виконавських і художніх стилів?

Традиційно концертмейстер розглядається як виконавець, що забезпечує комфортні умови для ансамблевого музикування, демонструючи високу гнучкість та здатність до адаптації. Однак постає питання: чи узгоджується ця адаптивність із наявністю індивідуального виконавського стилю концертмейстера? Зазначена дилема актуалізує необхідність теоретичного осмислення феномена індивідуального стилю концертмейстера у структурі сучасного музичного мистецтва.

Концертмейстерська діяльність є невід'ємною складовою виконавської практики, яка вимагає від музиканта не лише високого рівня технічної підготовки, а й глибокого розуміння стилістичних особливостей, жанрових характеристик та художнього задуму твору. У процесі ансамблевої взаємодії піаніст-концертмейстер виконує функцію не просто акомпаніатора, а рівноправного партнера, здатного суттєво впливати на інтерпретацію музичного матеріалу.

Одним із ключових чинників ансамблевого виконавства є індивідуальний стиль соліста, який широко висвітлюється в наукових працях. Водночас специфіка індивідуального стилю піаніста-концертмейстера залишається недостатньо розробленою в музикознавчій

літературі, що й зумовлює актуальність цього дослідження. Формування виконавського стилю концертмейстера відбувається на основі його особистого музичного досвіду, естетичних орієнтацій, професійних компетенцій та здатності до художньої співтворчості. Виконавський стиль концертмейстера може відігравати ключову роль у формуванні інтерпретаційної концепції твору, збагачуючи його емоційну виразність, динамічний розвиток і драматургічну структуру. Таким чином, питання ідентифікації та наукового осмислення індивідуального виконавського стилю піаніста-концертмейстера набуває особливої значущості в контексті сучасних досліджень виконавського мистецтва та музичної інтерпретації.

Останні дослідження і публікації. Розглядаючи питання, пов'язані з творчою діяльністю піаніста-аккомпаніатора, доцільно звернутися до легендарних книжок Джеральда Мура, який одним із перших висвітлив проблеми ансамблевого виконавства з позиції піаніста. Автор виокремив ключові якості, якими має володіти піаніст-концертмейстер, і сформулював їх у вигляді лаконічної концепції: «Він справді має бути хорошим піаністом, він справді повинен мати чутливий слух і витончене музичне мислення. І що дивно, у його хімічному складі справді має бути те сховище всіх людських почуттів, те джерело поезії, вогню і романтики, що є в самому серці» (Moore, 1956: 84). Хоча сам Дж. Мур не акцентує увагу безпосередньо на необхідності розвивати індивідуальний виконавський стиль, його міркування наближаються до цієї ідеї: «Концертмейстер не завжди сліпо слухняний, як багато хто вважає. Той, хто лише слідує, але не пропонує, – це нудний, посередній музикант, позбавлений іскри, мов зламана арка в ході часу» (там само: 37).

У дисертації Н. Інюточкиної (2010) вирішується питання інтерпретації музичного тексту, зокрема в камерно-вокальних жанрах, де композиторський задум взаємодіє з поетичним текстом, що поглиблює семантичне наповнення твору. Аналізуючи співвідношення обох партій, Н. Інюточкіна доходить висновку, що їхнє спільне функціонування має контрапунктичний характер, передбачаючи не лише

паралельне співіснування індивідуальних інтерпретаційних підходів співака і піаніста, але й необхідність їхньої синхронізації у пошуку єдиної концептуальної інтерпретації твору. Дослідниця торкається проблеми виконавських стилів, не говорячи про них напряду, але наголошуючи, що індивідуальність музиканта безпосередньо впливає на інтерпретаційну стратегію.

Дослідження Е. Неофито-Руссо (Neophytou Roussou, 2017) зосереджене на ролі піаніста в ансамблевому виконавстві, особливо підкреслюючи значення комунікативної компетентності. Авторка, проаналізувавши інтерв'ю з музикантами, виокремила ключові вимоги до концертмейстера: активна участь в інтерпретації, ефективна взаємодія, технічна майстерність, психологічна підтримка соліста та вміння адаптуватися. Піаніст повинен бути не просто акомпаніатором, а повноцінним партнером у творчому процесі, здатним водночас висловлювати власне бачення й враховувати позицію соліста. У дослідженні Д. Кокоцакі (Kokotsaki, 2007) розроблено теоретичну модель професійної діяльності піаніста-ансамбліста, спрямовану на досягнення високого рівня ансамблевого виконавства.

Продовжуючи аналіз джерельної бази, варто звернути увагу на два дослідження, у яких автори, розглядаючи проблему ролі піаніста в камерному ансамблі, свідомо уникають терміна «акомпаніатор». Натомість вони використовують поняття «артист-співпрацівник» (*collaborative artist*) (Price, 2005) та «піаніст-співпрацівник» (*pianist-collaborator*) (Katz, 2009), що підкреслює рівноправний статус піаніста в ансамблевому виконавстві та його активну участь у формуванні художнього образу твору.

Аналізуючи індивідуальний стиль музиканта-виконавця як структуровану систему виражальних засобів, О. Т. Катрич (2000) звертається до процесів музично-виконавської інтерпретації та пропонує дефініцію цього поняття. Авторкою розроблено методологічну модель аналізу індивідуального стилю виконавця, яка орієнтована переважно на сольне виконавство. При спробі застосувати цю систему до аналізу

стилю виконавця-ансамбліста виявляється її недостатня адаптованість, що зумовлено комунікативним аспектом ансамблевого музикування.

У межах виконавської інтерпретології, концептуально розробленої в монографії Ю. В. Ніколаєвської (2020), подано визначення виконавського стилю, яке авторка конкретизує через поняття *Homo Interpretatus* («Людина Інтерпретуюча»). У цьому дослідженні особливо важливим є аналіз статусу комунікативного аспекту інтерпретативної діяльності, що виступає в якості ключового чинника у процесі ансамблевої взаємодії музичних партнерів. У дисертаційному дослідженні І. Ю. Сухленко (2011) на прикладі творчості видатного піаніста В. Горовиця розкрито поняття індивідуального виконавського стилю, що має пряме відношення до формування концепції цієї наукової праці. У статті «*Performing Skills of Li Yundi ...*» на прикладі відомого китайського піаніста розглядається питання формування індивідуального виконавського стилю (Fu, Cherevko, & Pysmenna, 2021). Результати цього дослідження стали актуальними для порівняння виконавських стилів піаніста-соліста і піаніста-концертмейстера в контексті нашої теми. Питання художнього стилю композитора порушується у статті «Біографія як фактор формування творчого стилю артиста» (Mykulapynets, Zhyshkovych, Bassa, Kachur, & Dikun, 2023). Методологію, запропоновану авторами дослідження, справедливо застосовувати й при роботі з виконавськими стилями, тому що інтерпретатор музики також є творцем.

Стаття Є. Продоус (2022), продовжуючи заглиблення в питання індивідуальних виконавських стилів, виокремлює поняття «стильової домінанти». Якщо індивідуальний стиль розуміти як цілісну систему, то стильова домінанта виступає «своєрідним маркером, що унаочнює специфічні властивості певного індивідуального стилю» (Продоус, 2022: 88). Найближчою до теми цього дослідження є дисертаційна праця О. Сидоренко (2018), в якій розглядаються механізми адаптації індивідуального виконавського стилю до умов ансамблевого музикування. Авторка виокремлює два типи ансамблевої взаємодії: діалогічний (збереження власної системи музично-мовленнєвих ресурсів)

і синергетичний (постійний творчий розвиток, направлений на злиття з партнером).

Проаналізувавши наукові дослідження, що стосуються як категорії «виконавський стиль» у музичному мистецтві, так і питань професійної діяльності піаніста-концертмейстера, резюмуємо, що на цей момент не існує жодної наукової праці, яка б порушувала проблему індивідуального стилю піаніста-концертмейстера як автономного явища. Це зумовлює **новизну** представленої розвідки.

Мета дослідження – обґрунтувати поняття індивідуального виконавського стилю піаніста-концертмейстера як окремого творчого феномена та визначити його вплив на інтерпретацію музичного твору.

Методологія дослідження. Комплексно розглянути феномен індивідуального стилю концертмейстера та його вплив на музичну інтерпретацію уможливилося застосування низки наукових методів та підходів. *Системний підхід* необхідний для ґрунтовного дослідження феномена індивідуального стилю концертмейстера в межах виконавського мистецтва та музичної інтерпретації; *компаративний метод* використаний для зіставлення виконавського стилю піаніста-концертмейстера та піаніста-соліста, а також визначення відмінностей їхніх інтерпретаційних підходів; *метод інтерпретаційного аналізу* слугує дослідженню впливу індивідуального стилю концертмейстера на ансамблеву інтерпретацію музичного твору; *метод моделювання* сприяє розробці типології виконавських стилів піаніста-концертмейстера.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Оскільки піаністи, які своєю професією обирають саме концертмейстерську діяльність, часто поєднують її із сольним виконавством, вважаємо за необхідне порівняти особливості обох напрямів творчого життя піаніста. Індивідуальні стилі піаніста-концертмейстера та піаніста-соліста мають спільні риси, проте відрізняються за своєю сутністю, функціями та виражальними засобами. Індивідуальний стиль піаніста-концертмейстера базується на його здатності адаптуватися до різних виконавців, підкреслювати сольну партію та підтримувати ансамблеву єдність, тоді як індивідуальний стиль піаніста-соліста

спрямований на самовираження, створення власної інтерпретації та максимальну реалізацію виконавських можливостей (Табл. 1).

Таблиця 1. Порівняння специфіки сольної та ансамблевої діяльності піаніста

Критерій	Піаніст-соліст	Піаніст-концертмейстер
Роль у виконавському процесі	Незалежний виконавець, що повністю контролює музичну драматургію твору	Партнер соліста або ансамблю, сприяє гармонійному поєднанню виконавських партій
Інтерпретаційний підхід	Самостійний, визначає особисту концепцію виконання	Гнучкий, адаптивний; змінюється залежно від соліста, стилю виконання та специфіки твору
Техніка гри	Максимальна виразність, віртуозність, самодостатнє звукове наповнення	Орієнтований на баланс, ансамблеве звучання, підтримку соліста; можливе свідоме «приглушення» певних елементів гри
Взаємодія з іншими виконавцями	Відсутність необхідності підлаштовуватися до іншого виконавця	Постійна комунікація, підлаштування до темпоритму, артикуляції, динаміки партнера
Пріоритети у виконанні	Яскравість індивідуального звучання, демонстрація власної виконавської майстерності	Гармонійність ансамблевої гри, підтримка, виразність акомпанементу, підкреслення сольної лінії

Порівняльна таблиця унаочнює основний відмінний чинник, що відрізняє піаніста-концертмейстера від піаніста-соліста, а саме *комунікативний аспект*, де найголовнішим є гнучкість та адаптивність щодо соліста. Якщо соліст працює над формуванням власної інтерпретаційної концепції твору, то концертмейстер – над здатністю балансувати між власним виконавським баченням і потребами партнера.

Дослідниця Л. Опарик вбачає головну функцію піаніста-концертмейстера в посередництві: «Важливе значення в осмисленні комунікативної функції мистецької діяльності сучасного піаніста-концертмейстера має визначення його місця в загальному процесі відтворення музики, де воно завжди посередницьке, що супроводжує ...

У кінцевому рахунку посередництво є тим ключовим елементом, який дозволяє говорити про супровід як про сутність професії» (Опарик, 2024: 64). На нашу думку, таке визначення сутності професії не тільки принижує постать концертмейстера, а й нівелює будь-які його спроби «втрутитись» у процес художньої інтерпретації.

Більш демократичним видається визначення ролі піаніста-концертмейстера А. Кретовим та І. Новік-Кретовою: «У роботі концертмейстера пов'язане універсальне та індивідуальне, виконавець, педагог та психолог, який, з одного боку, жертвує своєю індивідуальністю та музичною нормативністю заради соліста, а з іншого – стверджує їх у діалозі мелодії та слова, поєднанні тексту та образу. Таким чином здійснюється діалектика свободи й необхідності в спільній творчості» (Кретов, Новік-Кретьова, 2017: 61). На нашу думку, професійний концертмейстер має не «жертвувати своєю індивідуальністю», а вміти адаптувати власні особистісні риси в спільній взаємодії із солістом заради досягнення вищої естетичної мети.

Для аналізу стилю соліста використовуються поняття фразування, тембральної виразності, ритмічної свободи тощо. Для визначення стилю гри концертмейстера досі немає такої чіткої методології: які саме параметри визначають його стиль, якщо він постійно змінюється відповідно до партнера? На відміну від стилю соліста, стиль концертмейстера не завжди легко зафіксувати, бо він залежить від різних контекстів виконання. Це робить його складним для аналізу, адже він може втілюватися через сукупність сталих характеристик і пластичності, яка, у свою чергу, проявляється в гнучкості, адаптивності, тембровій чутливості, сценічній комунікації тощо. Щоб класифікувати та визначити індивідуальний стиль концертмейстера як самостійний, а не лише похідний від стилю соліста, необхідно розробити чіткі критерії його аналізу та визначити, у яких аспектах цей стиль проявляє себе незалежно від впливу соліста. Оскільки стиль концертмейстера формується на перетині власної виконавської манери та гнучкої адаптації, його потрібно аналізувати за критеріями стабільності та мобільності.

Виокремимо відносно **стабільні** компоненти виконавської діяльності концертмейстера:

- *Звуковий і динамічний почерк* – специфічний підхід до звуковидобування, варіювання динамічних відтінків та пластичності фразування, що залишається характерним незалежно від манери соліста.

- *Артикуляційно-фактурні особливості* – сталі прийоми роботи з фортепіанною фактурою, включно з педалізацією, артикуляцією та трактуванням тембрової палітри.

- *Ритмічна організація* – індивідуальне відчуття темпоритму, гнучкість або, навпаки, структурна чіткість ритмічного малюнка, що проявляється у грі з різними виконавцями.

- *Фразування та інтерпретаційна логіка* – принципи побудови музичних фраз, що відображають особистісне розуміння драматургії твору.

- *Характер роботи з текстом* – ступінь свободи чи точності у відтворенні нотного тексту, підхід до розставлення акцентів, нюансування.

- *Художня концепція твору* – індивідуальний підхід до трактування музичного матеріалу, що залишається незмінним у різних виконавських ситуаціях.

- *Стильова автентичність* – дотримання стилістичних особливостей музичної композиції та епохи її створення. Інтерпретація відповідно до традицій виконання творів конкретного композитора.

- *Характер зовнішніх реакцій* – жести, міміка, рухи, які є атрибутом загальної поведінки піаніста як особистості.

Ці компоненти формують фундамент виконавського стилю піаніста-концертмейстера, забезпечуючи його творчу самотність, навіть за умов постійної адаптації до стилів різних солістів.

Індивідуальний виконавський стиль піаніста-концертмейстера також визначається через характер взаємодії з ансамблевим партнером і значним чином впливає на загальну концепцію виконання твору, роблячи його інтерпретацію унікальною. Цей вплив реалізується через низку **мобільних** механізмів:

▪ *Тембровий баланс* – здійснення контролю за динамічною рівновагою між акомпанементом і партією сольного інструмента. Використання різних видів звуковидобування для збагачення тембрової палітри. Гра з інтенсивністю звучання для створення напруження та розрядки у розвитку музичної форми.

▪ *Агогіка* – гнучке підлаштування під агогічні особливості виконання соліста.

▪ *Фразування та артикуляція* – узгодження фразування з солістом, що допомагає створити єдину логіку виконання. Використання різних видів артикуляції для підтримки сольної партії або контрастування з нею.

▪ *Гармонічне та фактурне оформлення* – інтерпретаційне трактування гармонічної основи твору, що впливає на його емоційне забарвлення. Варіювання фактурних прийомів для створення необхідної атмосфери виконання.

▪ *Комунікативна взаємодія із солістом* – використання невербальних сигналів (жести, дихання, міміка) для узгодження виконання.

▪ *Психологічна підтримка соліста* – створення комфортної атмосфери для виконавця, що сприяє розкриттю його музичного потенціалу. Гнучкість та готовність до імпровізаційного реагування у разі зміни виконавського задуму.

Завдяки цим механізмам піаніст-концертмейстер не лише доповнює сольну партію, а й активно впливає на художню концепцію твору, формуючи гармонійне, змістовне та індивідуально забарвлене виконання.

З урахуванням запропонованих критеріїв можна виділити **типи концертмейстерських стилів**, кожен з яких характеризується специфічними виконавськими підходами, роллю концертмейстера в ансамблі та принципами музичної взаємодії, що домінують.

1. Архітектор ансамблю (найвищий рівень лідерства) – концертмейстер, який не просто акомпанує, а формує концепцію всього ансамблевого виконання, його загальну драматургію; глибоко трансформує твір через призму власного бачення, яке є концептуально вираженим

та часто унікальним у художньому аспекті. Такий піаніст часто виступає в ролі ініціатора та куратора камерних проєктів.

Приклади: Даніель Баренбойм (його участь у камерних ансамблях завжди концептуально продумана); Менахем Пресслер (як учасник *Beaux Arts Trio*, вибудовував ансамблеву взаємодію на глибокому рівні); Леон Флейшер (працював у камерних ансамблях, приділяючи увагу концептуальному осмисленню форми); Марія Жуан Піреш (у камерному музикуванні завжди дбає про цілісну драматургію ансамблю).

2. Інтерпретатор-співтворець (досить високий рівень лідерства) – виконавець із виразним індивідуальним почерком, що активно залучається до процесу музичної інтерпретації, вносячи власні художні рішення у звучання ансамблю. Активно впливає на інтерпретаційну спрямованість та динамічний розвиток виконавського процесу, що може змінювати виразність сольної партії. Є рівноправним партнером соліста та часто може бути генератором ідей. Такий концертмейстер може суттєво змінити характер твору завдяки персональному стилю, якщо соліст не є активним лідером ансамблю.

Приклади: Самуель Сандерс (концертмейстер Іцхака Перлмана), Марта Аргеріх (в ролі концертмейстера).

3. Майстер адаптації – концертмейстер, чий стиль ґрунтується на високому рівні гнучкості та здатності до адаптації. Його виконавський підхід спрямований на підтримку соліста, водночас зі збереженням власної інтерпретаційної ідентичності. Основний принцип – балансування ансамблевих ролей та створення органічного музичного діалогу. Допомогає досягти гармонійного звучання, не нав'язуючи власного бачення, але додаючи тонкі нюанси в залежності від стилю соліста.

Приклади: Джеральд Мур (концертмейстер Дітріха Фішера-Діскау; працював із багатьма вокалістами, змінюючи підхід залежно від партнера); Геоффри Парсонс (акомпанував Дітріху Фішеру-Діскау, Елізабет Шварцкопф, демонстрував універсальний підхід до кожного соліста); Малкольм Мартіно (працював із Джанет Бейкер і славився тонким балансуванням ансамблю); Рудольф Бухбіндер (піаніст, здат-

ний легко змінювати інтерпретаційні підходи відповідно до партнера; серед найвідоміших солістів – Йозеф Сук та Янош Старкер).

4. Колорист і тембровий майстер – концертмейстер, що зосереджує увагу на звуковій палітрі, використанні тембрових відтінків, динамічній варіативності та можливостях педалізації. На загальну концепцію інтерпретації не впливає, але збагачує її засобами колористичного звучання. Його виконавський підхід близький до оркестрового, що робить його особливо затребуваним у співпраці з вокалістами та струнними інструменталістами.

Приклади: Філіп Мол (майстер створення виразної тембрової палітри, концертмейстер Джессі Норман та Анни-Софі Мутер); Володимир Крайнев (у камерній музиці відзначався тонким відчуттям кольору і фактури).

5. Технічний аналітик – виконавець, орієнтований на структурну чіткість, текстову точність і концептуальну ясність інтерпретації. Як правило, він уникає імпровізаційної свободи, надаючи перевагу суворому дотриманню авторського задуму, чим може зменшувати елемент живого діалогу. Підкреслює архітектоніку твору, очищує інтерпретацію від зайвих домислів, тому найчастіше спеціалізується на класично-академічному репертуарі.

Приклади: Гленн Гульт (у ролі акомпаніатора); Андраш Шифф (його камерні проєкти вирізняються строгим стилістичним дотриманням авторського задуму); Мауріціо Полліні (один із найаналітичніших піаністів, завжди тяжіє до ясності форми); Крістоф Ешенбах (віртуозний піаніст, який завжди дотримується чіткої структурованості у мистецтві акомпанементу).

6. Ритмічний координатор – концертмейстер, який надає великого значення ритмічній чіткості, стабільності пульсу та структурності ансамблевого звучання. Його гра є основою ансамблевої синхронності, особливо у складних поліфонічних і сучасних творах. Щодо впливу на інтерпретацію, такий концертмейстер підсилює логіку твору через чіткий ритм, але не впливає на його художнє бачення в широкому сенсі.

Приклади: П'єр-Лоран Емар (здійснює бездоганний ритмічний контроль при виконанні сучасної музики – творів О. Мессіана, Д. Лігеті); Пол Льюїс (у камерній музиці демонструє стабільність пульсу та ритмічну точність); Ігор Левіт (з його акомпанементами можна виставляти метроном, ритмічна чіткість ідеальна).

7. Функціональний акомпаніатор – концертмейстер, який виконує свою партію коректно, але не виходить за межі суто технічної підтримки. Він не впливає на інтерпретацію, не ініціює музичний діалог, а лише забезпечує основу для соліста. Такий виконавець часто є надійним, але його гра передбачувана і не завжди художньо виразна. Він здійснює досить нейтральний супровід, що дозволяє солісту повністю контролювати інтерпретацію. (З етичних міркувань уникнемо конкретних прикладів).

Щоб визначити стиль концертмейстера, аналітичний процес має охоплювати такі аспекти: *технічно-виконавський* – загальна манера гри та звуковидобування, артикуляція, фразування та інші параметри, властиві піаністу як творчій особистості; *інтерпретаційний стиль* – ступінь самостійності у прийнятті виконавських рішень; *комунікативна модель* – ініціативність чи гнучкість у взаємодії з партнером; *сценічна презентація* – жестикуляція, міміка, виразність рухів, сценічний імідж. Завдяки запропонованій методології можна не лише класифікувати концертмейстерські стилі, але й виявити тенденції їхнього розвитку в сучасному виконавському мистецтві.

Формування індивідуального стилю піаніста-концертмейстера є складним та багатоетапним процесом, що поєднує розвиток технічних, музично-інтерпретаційних та комунікативних навичок. Виконавська майстерність потребує активного ансамблевого слуху, здатності адаптуватися до партнера в реальному часі, гнучкості у звуковидобуванні, а також володіння різноманітними піаністичними прийомами для виконання широкого спектра репертуару. Інтерпретаційна складова передбачає аналіз музичного тексту, дослідження його гармонічної, фактурної та драматургічної структури, а також освоєння стилістичних особливостей різних музичних епох. Важливим елементом є робота з варіативністю інтерпретації, що дає змогу знайти влас-

ний художній почерк. Ансамблевий аспект діяльності концертмейстера включає тісну співпрацю з різними виконавцями, розвиток навичок невербальної комунікації, спільного дихання та жестової взаємодії, а також здатність підлаштовуватися до артикуляції, динаміки й фразування соліста.

Формування індивідуального стилю також пов'язане з художньо-естетичними чинниками, серед яких ключову роль відіграє розвиток особистісного музичного смаку, ознайомлення з виконавськими школами, аналіз концертних виступів, дослідження історичних інтерпретаційних традицій та пошук власної манери передачі музичного змісту через темпоритм, динаміку й звукову палітру.

Не менш важливими є психологічні та педагогічні аспекти, що включають розвиток емпатії, комунікативних навичок, здатності створювати комфортну атмосферу співпраці, а також гнучкість мислення, стресостійкість і сценічну витримку. Завершальним етапом становлення індивідуального стилю є саморефлексія та аналіз власного виконання. Регулярне прослуховування записів, критичний аналіз сильних і слабких сторін, отримання зворотного зв'язку від викладачів і колег, а також експериментування з виразністю й звуковою палітрою дозволяють удосконалювати виконавську майстерність і формувати унікальну творчу ідентичність концертмейстера.

Отже, пропонуємо дефініцію феномена індивідуального стилю піаніста-концертмейстера.

Індивідуальний виконавський стиль піаніста-концертмейстера – це інтегральна динамічна система характерних ознак, що визначають його унікальний підхід до інтерпретації музичних творів. Вона охоплює три взаємопов'язані виміри:

- **звуковий** – манера звуковидобування, артикуляції, динаміки, темпоритмічної організації, а також рівень стилістичної гнучкості, що формує інтерпретаційні рішення виконавця;
- **комунікативний** – здатність до музичної та виразної взаємодії із солістом або ансамблем, гнучкість, емоційна чуйність і спільне формування художнього задуму;

- **візуальний** – сценічна виразність виконавця, що включає жести, міміку та фізичні реакції на музику, сприяючи створенню цілісного художнього враження.

Цей стиль формується під впливом особистісних (естетичні орієнтири, музичний досвід, технічна підготовка) та контекстуальних (жанрові особливості твору, стильова традиція, специфіка ансамблю) чинників, що визначають роль концертмейстера у виконавському процесі не лише як акомпаніатора, а як рівноправного інтерпретатора музичного тексту.

Індивідуальний стиль піаніста-концертмейстера являє собою сукупність стильових характеристик, притаманних виконавцю-солісту, однак модифікованих у контексті ансамблевої взаємодії. Визначальним чинником у формуванні цього стилю є манера комунікації піаніста із солістом, що впливає на інтерпретаційну стратегію та художню виразність виконання. Постає питання: чому, аналізуючи виконавський стиль, піаніста-концертмейстера доцільно розглядати окремо від інших музикантів-ансамблістів, таких як учасники струнного квартету, духового квінтету чи інших камерно-інструментальних ансамблів? Відповідь значною мірою зумовлена конструктивними особливостями фортепіано. На відміну від більшості ансамблевих інструментів, які є одноголосними й виконують автономні поліфонічні функції в загальній структурі ансамблевого звучання, фортепіано забезпечує повнофактурну гармонічну підтримку сольного інструмента чи голосу. Таким чином, роль піаніста-концертмейстера виходить за межі традиційної ансамблевої гри, оскільки він не лише інтегрує свою партію у спільний музичний простір, а й виконує функцію структурно-стилістичної опори для всього ансамблю.

Висновки.

Ціннісні орієнтації сучасного суспільства ґрунтуються на поєднанні критеріїв якості та унікальності. У цьому контексті музичний твір як художній феномен має відповідати естетичним потребам людини, серед яких особливо актуальним є прагнення до ексклюзивності. Більшість музикантів-солістів, що виступають із концертами, зацікавлені у формуванні власного унікального виконавського

почерку, тоді як піаністи-аккомпаніатори традиційно відіграють менш виразну роль у виконавському процесі. Проте зростання конкуренції на музичному ринку спричиняє зміну цієї парадигми.

Сучасний піаніст-концертмейстер повинен усвідомлювати власну значущість у процесі музичної інтерпретації, активно працювати над розвитком і вдосконаленням індивідуального виконавського стилю. Важливо, щоб цей процес не зводився до самоцілі, а був складовою професійного становлення. Постійна рефлексія, усвідомлення власних сильних і слабких сторін, прагнення бути не лише посередником, а й творчим суб'єктом музичного діалогу – усе це є ключовими чинниками формування індивідуального виконавського стилю. Якщо стиль соліста визначається його індивідуальністю, то стиль концертмейстера – це індивідуальність у гнучкості, тобто здатність не лише проявляти власний стиль, а й адаптувати його до конкретної ситуації.

Формування стилю піаніста-концертмейстера є багатовимірним процесом, що поєднує технічне вдосконалення, музичну рефлексію, глибоке розуміння художніх стилів та високий рівень психологічної взаємодії з партнером. Важливо наголосити, що основою успішної інтерпретації є інтеракція між солістом і концертмейстером, яка ґрунтується на чутливому сприйнятті виконавських намірів один одного. Саме ця взаємодія сприяє створенню гармонійного ансамблю, що забезпечує цілісність художнього образу твору.

Важливим аспектом виконавського процесу є внесок концертмейстера у формування єдиного художнього задуму. Завдяки своїй гнучкості, технічній майстерності та аналітичному підходу до партитури він не лише підтримує соліста, але й активно впливає на загальний характер виконання, збагачуючи його динамічними, тембровими та ритмічними нюансами. Важливу роль у цьому контексті відіграє взаємна адаптація виконавських стилів концертмейстера і соліста, що передбачає здатність до миттєвого коригування виконавських рішень, враховуючи індивідуальні особливості партнера. Така пластичність інтерпретаційного процесу дозволяє уникати механічного відтворення тексту і сприяє органічному поєднанню виконавських почерків обох

музикантів. Таким чином, самодостатність ролі піаніста-концертмейстера у виконавському процесі дає підстави розглядати його індивідуальний стиль як окрему категорію в домені виконавських практик. Усвідомлення значущості власної інтерпретаційної функції, постійна рефлексія та прагнення до творчої реалізації є необхідними складовими професійного розвитку концертмейстера, що визначають його внесок у сучасну музичну культуру.

Перспективи досліджень окресленої проблематики. Векторами, за якими доцільно розвивати подальші дослідження, вбачаються розширення теоретичної бази – аналіз індивідуальних концертмейстерських стилів у залежності від виконавських шкіл різних країн та епох; розробка методик навчання молодих концертмейстерів із урахуванням індивідуального стилю.

ЛІТЕРАТУРА

- Інюточкіна, Н. В. (2010). *Феномен піаніста-концертмейстера у вокально-інструментальному ансамблі (на прикладі австро-німецького вокального циклу XIX ст.)*. (Дис. ... канд. мистецтвознавства). Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків.
- Катрич, О. Т. (2000). *Індивідуальний стиль музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти)*. (Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства). НМАУ імені П. І. Чайковського. Київ.
- Кретов, А., Новік-Кретова, І. (2017). Феномен піаніста-концертмейстера в соціокультурному просторі: діалог історії й сучасності. *Культурологічна думка*, 12, 56–63.
- Ніколаєвська, Ю. В. (2020). *Homo Interpretatus в музичному мистецтві XX – початку XXI століть*. Харків: Факт.
- Опарик, Л. (2024). Комунікативні аспекти мистецької діяльності піаніста-концертмейстера. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 79(2), 62–67. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/79-2-9>
- Продоус, Є. Р. (2022). Стильові домінанти музичної творчості Марти Аргеріх. *Аспекти історичного музикознавства*, XXVIII, 84–100.
- Сидоренко, О. Ю. (2018). *Індивідуальний виконавський стиль в системі ансамблевого музикування (на прикладі камерної скрипкової сонати)*. (Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства). Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків.

- Сухленко, І. Ю. (2011). *Виконавський стиль Володимира Горовиця в руслі розвитку романтичної традиції*. (Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства). ХНУМ імені І. П. Котляревського. Харків.
- Fu, X., Cherevko, K., & Pysmenna, O. (2021). Performing Skills of Li Yundi in the context of China's leading trends in the piano art development. *Amazonia Investiga*, 10(46), 42–50. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.4>
- Katz, M. (2009). *The complete collaborator. The pianist as a partner*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Kokotsaki, D. (2007). Understanding the ensemble pianist: A theoretical framework. *Psychology of Music*, 35(4), 641–668. <https://doi.org/10.1177/0305735607077835>
- Moore, G. (1956). *The Unashamed Accompanist*. New York. The Macmillan Company.
- Mykulanynets, L., Zhyshkovych, M., Bassa, O., Kachur, M., & Dikun, I. (2023). Biography as a factor of shaping the artist's creative style. *Amazonia Investiga*, 12(67), 30–37. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.67.07.3>
- Neophytou Roussou, E. (2017). *Exploring the Piano Accompanist in Western Duo Music Ensembles: Towards a Conceptual Framework of Professional Piano Accompaniment Practice*. (PhD thesis). University of Hull. Hull.
- Price, D. N. (2005). *Accompanying skills for pianist: Including sightplay with skilful eyes* (2nd ed.). Culver City: Culver Crest Publications.

REFERENCES

- Fu, X., Cherevko, K., & Pysmenna, O. (2021). Performing Skills of Li Yundi in the context of China's leading trends in the piano art development. *Amazonia Investiga*, 10(46), 42–50. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.4> [in English].
- Iniutochkina, N. V. (2010). *The phenomenon of a pianist-concertmaster in a vocal-instrumental ensemble (on the example of the Austro-German vocal cycle of the 19th century)*. (PhD diss.). Kharkiv I. P. Kotlyarevsky State University of Arts. Kharkiv [in Ukrainian].
- Katrych, O. T. (2000). *Individual style of a musician-performer (theoretical and aesthetic aspects)*. (Extended abstract of PhD diss.). Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
- Katz, M. (2009). *The complete collaborator. The pianist as a partner*. Oxford, UK: Oxford University Press [in English].
- Kokotsaki, D. (2007). Understanding the ensemble pianist: A theoretical framework. *Psychology of Music*, 35(4), 641–668. <https://doi.org/10.1177/0305735607077835> [in English].
- Kretov, A. & Novik-Kretova, I. (2017). The phenomenon of the pianist-concertmaster in the socio-cultural space: a dialogue between history and modernity. *Cultural Thought*, 12, 56–63 [in Ukrainian].

- Moore, G. (1956). *The Unashamed Accompanist*. New York. The Macmillan Company [in English].
- Mykulanynets, L., Zhyshkovych, M., Bassa, O., Kachur, M., & Dikun, I. (2023). Biography as a factor of shaping the artist's creative style. *Amazonia Investiga*, 12(67), 30–37. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.67.07.3> [in English].
- Neophytou Roussou, E. (2017). *Exploring the Piano Accompanist in Western Duo Music Ensembles: Towards a Conceptual Framework of Professional Piano Accompaniment Practice*. (PhD thesis). University of Hull. Hull [in English].
- Nikolaievska, Yu. V. (2020). *Homo Interpretatus in the musical art of the 20th and early 21st centuries*. Kharkiv: Fakt [in Ukrainian].
- Oparyk, L. (2024). Communicative aspects of the artistic activity of a pianist-concertmaster. *Current Issues of the Humanities*, 79(2), 62–67. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/79-2-9> [in Ukrainian].
- Price, D. N. (2005). *Accompanying skills for pianist: Including sightplay with skilful eyes* (2nd ed.). Culver City: Culver Crest Publications [in English].
- Prodous, Ye. R. (2022). Stylistic dominants of Martha Argerich's musical creativity. *Aspects of Historical Musicology*, XXVIII, 84–100 [in Ukrainian].
- Sukhlenko, I. Yu. (2011). *Vladimir Horowitz's performance style in line with the development of the romantic tradition*. (Extended abstract of PhD diss.). Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts. Kharkiv [in Ukrainian].
- Sydorenko, O. Yu. (2018). *Individual performance style in the system of ensemble music making (using the example of a chamber violin sonata)*. (Extended abstract of PhD diss.). Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts. Kharkiv [in Ukrainian].

Mariia Obolenska

Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts,
PhD in Art Studies, Leading accompanist, Lecturer,
the Department of Interpretation and Music Analysis,
e-mail: maria.obolenska@num.kh.ua; ORCID iD: 0000-0002-4044-9633

Individual performance style of the pianist-accompanist: theoretical understanding, typology, and influence on musical interpretation

Statement of the problem. Traditionally, an accompanist is considered as a performer who ensures comfortable conditions for ensemble music-making, demonstrating high flexibility and adaptability. However, a question arises: does this adaptability align with the existence of an individual performance style

of the accompanist? This dilemma highlights the need for a theoretical understanding of the phenomenon of the accompanist's individual style within the structure of contemporary musical art.

Objectives, methods, and novelty of the research. The purpose of the study is to substantiate the concept of the pianist-accompanist's individual performance style as a distinct creative phenomenon and to determine its influence on the interpretation of a musical work. The systemic approach, comparative method, interpretative analysis method, modeling method were used in the research process. The scientific works were analyzed according to the following criteria: the issue of performance styles in musical art (Katrych, 2000; Nikolaievska, 2020; Mykulanynets et al., 2023; Sydorenko, 2018; Sukhlenko, 2011) and the professional activity of the pianist-accompanist (Moore, 1956; Kokotsaki, 2007; Iniutochkina, 2010; Oparyk, 2024; Neophytou Roussou, 2017; Price, 2005; Katz, 2009). The novelty of the study is reflected in several aspects: the concept of the accompanist's individual performance style as an autonomous phenomenon within the system of performance styles is substantiated; criteria for differentiating the performance style of the pianist-accompanist in relation to that of a solo pianist are identified, allowing for the classification of various performance strategies; theoretical perspectives on the role of the accompanist in shaping ensemble interpretation are expanded, leading to a reconsideration of their functional status in performance art; the key components of an accompanist's performance activity are systematized, and mechanisms of their influence on the formation of a unified artistic concept of a work are described.

Conclusion. The individual performing style of a pianist-accompanist is a dynamic system of distinctive characteristics that shape their unique approach to interpreting musical works. It consists of three interconnected dimensions: sound-related, communicative, and visual expressiveness.

Keywords: individual performance style; pianist-accompanist; ensemble interaction; musical interpretation; creative communication.

Стаття надійшла до редакції 3.07.2025,
рекомендована до друку 6.08.2025, оприлюднена 30.09.2025.